

Jerzy Adamczyk

Sprawowanie zatwierdzonych form pobożności ludowej w sanktuariach : Aspekt prawny

---

Salvatoris Mater 18/1/4, 401-429

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sanktuaria poświęcone zarówno Trójcy Najświętszej, Chrystusowi Panu, jak i Najświętszej Dziewicy Maryi, aniołom, świętym i błogosławionym są szczególnymi miejscami, w których intensywnie praktykowana jest w różnych formach pobożność ludowa.

Ważnym zadaniem odpowiedzialnych za duszpasterstwo sanktuaryjne jest troska o tę pobożność. Sprawa ta wymaga troskliwej czujności, aby z jednej strony zagwarantować podstawowe prawo wiernych do spontanicznego wyrażania w formach ludowych ich czci do Maryi Dziewicy i świętych, jako wielkich arcydzieł Bożych, braci i przyjaciół, świadków i wzorów życia chrześcijańskiego, a z drugiej konieczna jest zdolność rozpoznania tej pobożności w celu uniknięcia ryzyka dwuznaczności i fanatyzmu¹. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. postanawia, że *w sanktuariach należy zapewnić wiernym obfitsze środki zbawienia przez [...] kultywowanie zatwierdzonych form pobożności ludowej*².

Niniejszy artykuł podejmuje kwestię wykonywania aprobowanych form pobożności ludowej w sanktuariach w aspekcie prawnym.

1. Pobożność w aspekcie kanonicznym

Pielgrzymka jest aktem pobożności, a pielgrzym jest pobożnym wiernym wykonującym rozmaite praktyki religijne. Stąd pojawia się pytanie, czy pobożność jest wyłącznie fenomenem teologicznym, czy też jest kategorią kanoniczną. Aktualny Kodeks Prawa Kanonicznego w wielu miejscach operuje terminem „pobożność” i porusza zagadnienie pobożności. Prawodawca mówi o pobożności jako ważnym przymiocie konkretnych osób fizycznych: kandydatach na kardynałów³, na biskupów⁴, kandydatach do święceń⁵, kapłanach⁶, alumnach⁷. Odnowione prawo

Ks. Jerzy Adamczyk

Sprawowanie zatwierdzonych form pobożności ludowej w sanktuariach. Aspekt prawny

SALVATORIS MATER
18(2016) nr 1-4, 401-429

¹ Por. M. BASSO, *L'importanza dei santuari e dei pellegrinaggi in una pastorale integrata* (seconda parte), „La Madonna del Divino Amore” 79(2011) nr 5, 5.

² Kan. 1234 § 1.

³ Por. kan. 351 § 1.

⁴ Por. kan. 378 § 1, nr 1.

⁵ Por. kan. 1051.

⁶ Por. kan. 235 § 2, 1172 § 2.

⁷ Por. kan. 259 § 2.

kanoniczne zawiera przepisy o uczynkach pobożnych⁸, dziełach pobożności⁹ itd. Inni prawodawcy również zamieszczają normy dotyczące się pobożności¹⁰.

Aby odpowiedzieć na pytanie, czy pobożność jako taka jest zjawiskiem podpadającym pod prawo kanoniczne, należy sprecyzować, czym w ogóle jest pobożność. Jan Paweł II w encyklice *Redemptoris Mater* pisze o duchowości maryjnej i odpowiadającej jej pobożności, które znajdują przebogate źródła w historycznym doświadczeniu osób i wspólnot chrześcijańskich. W innym miejscu odróżnia „naukę wiary” od „życia z wiary”, która jest autentyczną duchowością¹¹. Wydaje się więc, że w myśli papieża duchowość dotyczy bardziej sfery intelektualno-przeżyciowej i motywacyjnej, zaś pobożność jest idącą za tym praktyką życia motywowanego wiara¹².

Jeszcze wyraźniej mówi o tym *Direttorio su pietà popolare e liturgia: termin «zewewnętrzne praktyki pobożności» [...] oznacza różne zewnętrzne praktyki pobożności. Są nimi np. teksty modlitw i pieśni, stosowanie się do okresów liturgicznych, nawiedzanie szczególnie znanych miejsc świętych, noszenie medalików, wyróżniające stroje i przestrzeganie lokalnych zwyczajów. Wywodzą się one z wewnętrznej postawy wiary i są wyrazem szczególnej łączności wiernych z Osobami Boskimi*¹³. Marek Chmielewski pisze na ten temat: *Pobożność to zewnętrzny przejaw chrześcijańskiej duchowości; właściwa postawa religijno-duchowa chrześcijanina wobec*

⁸ Por. kan. 1245, 1259, 1253, por. Paenitentiarum Apostolica, *Enchiridion indulgentiarum*, quarto editur (16 iulii 1999), *Praefatio*, nr 3, LEV, Città del Vaticano 1999; por. J. ADAMCZYK, *Kanoniczna figura pielgrzyma w korelacji z duszpasterstwem poprzez sanktuarium*, Sandomierz 2011, 57.

⁹ Por. kan. 114 § 2; por. kan. 215; por. kan. 298 § 1.

¹⁰ Np. Congregatio pro Episcopis, *Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi* (22 febbraio 2004), nr 35, Città del Vaticano 2004, tekst polski: Kongregacja do spraw Biskupów, *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów Apostolorum Successores*, Kielce 2005 (dalej: AS); por. Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, *Direttorio su pietà popolare e liturgia. Principi e orientamenti* (17 dicembre 2001), nr 7, 9, Città del Vaticano 2002, tekst polski: Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, Poznań 2003 (dalej: DPL); por. JOANNES PAULUS P.P. II, *Constitutio Apostolica Pastor Bonus* (28 iulii 1988), art. 70, „Acta Apostolicae Sedis” 80(1988) 841-912.

¹¹ JOANNES PAULUS P.P. II, *Litterae encyclicae Redemptoris Mater* (25 marti 1987), nr 48, „Acta Apostolicae Sedis” 79(1987) 361-433; por. M. CHMIELEWSKI, *Vademecum duchowości katolickiej. 101 pytań o życie duchowe*, Lublin 2004, 156.

¹² Por. J. ADAMCZYK, *Kanoniczna figura pielgrzyma...*, 57-58; por. M. CHMIELEWSKI, *Metodologia duchowości katolickiej*, w: *Teologia duchowości katolickiej*, red. W. SŁOMKA, Lublin 2004, 52; por. TENZE, *Vademecum duchowości...*, 216, 218-219.

¹³ DPL, 8.

Boga Trójosobowego, a także wobec drugiego człowieka, samego siebie i świata, wynikająca z dynamiki – cnót teologicznych i moralnych, także – darów Ducha Świętego¹⁴. Tak zatem pobożność jako taka jest kategorią kanoniczną, gdyż jest sprawdzalnym w zakresie zewnętrznym, czyli według kategorii prawnych, wymiarem duchowości, jest zewnętrznym wyrazem intymnych relacji człowieka z Bogiem, kultywowaniem na swój sposób odpowiednich cnót przy pomocy eklezjalnych środków uświęcenia oraz rozwijaniem osobistych charyzmatów i ich apostołskiej realizacji w Kościele i społeczeństwie¹⁵.

Potwierdzeniem tej konstatacji jest kan. 913 § 1, gdzie ustawodawca domaga się, aby dzieci podczas pierwszej Komunii świętej przyjęły Ciało Chrystusa „z wiarą i pobożnością”. Wiara należy do zakresu wewnętrznego, a „pobożne przyjęcie” (modlitwy, postawa ciała, gesty, postawy liturgiczne) Eucharystii – do obszaru zewnętrznego, prawnie uchwytnego. Związek duchowości z pobożnością potwierdzają również inni prawodawcy kościelni. Autorzy *Direttorio su pietà popolare e liturgia* przypominają, że termin «pobożność ludowa» oznacza różne manifestacje kultyczne o charakterze prywatnym lub wspólnotowym, które w ramach wiary chrześcijańskiej są przeważnie wyrażane nie na sposób liturgii, lecz w formach wywodzących się z ducha poszczególnych narodów lub grup społecznych i ich kultury¹⁶, jak również pobożność ludową charakteryzuje wielka różnorodność i bogactwo ekspresji ciała, gestów i symboli. Dla przykładu można tu podać zwyczaj całowania lub dotykania świętych obrazów, świętych miejsc, relikwii lub świętych przedmiotów, urządzania pielgrzymek i procesji, przebywania pewnej drogi «w sposób szczególny», a mianowicie boso lub na kolanach, składania ofiar, świec i wotów, noszenia wyróżniających strojów, klęknięcia i leżenia twarzą do ziemi, noszenia medalików i znaków wiary... Wszystkie te zewnętrzne wyrazy pobożności, przekazywane z pokolenia na pokolenie, są bezpośrednim, prostym i szczerym wyrazem uczestnictwa w życiu chrześcijańskim. Bez takiego wewnętrznego nastawienia istniałoby ryzyko sprowadzenia owych symbolicznych zachowań zewnętrznych do pustych zwyczajów, a co gorsza, nawet do zabobonów¹⁷. Zapis Synodu Prowincji Krakowskiej dotyczą-

¹⁴ Pobożność, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. CHMIELEWSKI, Lublin-Kraków 2002, 641.

¹⁵ Por. J. ADAMCZYK, *Kanoniczna figura pielgrzyma...*, 58; por. B. ZUBERT, *Prawo wierne do własnej drogi życia duchowego*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 34(2001) 148.

¹⁶ DPL, 9.

¹⁷ TAMŻE, 15; por. TAMŻE, 8.

cy tej kwestii jest następujący: *Pobożność chrześcijańska jest synonimem chrześcijańskiego życia, obejmując cały zespół praktyk religijnych będących kultycznym wyrazem wiary w Boga*¹⁸. Znamienne są także inne teksty, takie jak: *Wiernym należy wyjaśnić, że od wieków pielgrzymka była zewnętrznym wyrazem pokuty*¹⁹; *Cele Sanktuarium stanowią: należyte kształtowanie 1. duchowości, 2. pobożności i 3. kultu maryjnego*²⁰. Bardzo charakterystyczne sformułowania dotyczące pobożności jako zewnętrznego, podlegającego obserwacji, uchwytnego prawnie przejawu chrześcijańskiej duchowości²¹ zawiera tekst aprobujący sanktuarium Najświętszej Maryi Panny w Zawierciu-Skarżycach. Biskup aprobujący pisze: *Obserwując z radością rozwijający się kult Matki Bożej w Jej Dostojnym Wizerunku [...], określam wymieniony kościół parafialny jako Sanktuarium Najświętszej Maryi Panny Skarżyckiej*²².

Skoro pobożność jest zewnętrzną, praktyczną ekspresją duchowości, to czas zapytać: czym jest duchowość sama w sobie oraz czy można ją zaliczyć do rzeczywistości prawnych. Lektura obecnie obowiązującego Kodeksu prowadzi do wniosku, że prawodawca wielokrotnie stosuje termin „duchowość” i na nią wskazuje. Kanon 214 mówi o prawie wiernych do własnej duchowości²³, zgodnej jednak z doktryną Kościoła. Kolejne normy kodeksowe traktują o życiu duchowym²⁴, o potrze-

¹⁸ Pierwszy Synod Prowincji Krakowskiej, *Communio et communicatio*, Kraków 1994, st. 60, 76.

¹⁹ Biskup Opolski, *Plan pielgrzymek jubileuszowych do sanktuarium Matki Boskiej Opolskiej. Załącznik do Odezwy z okazji Jubileuszu 20-lecia koronacji Obrazu Matki Boskiej Opolskiej i 300-lecia jego pobytu w Opolu* (31 maja 2003), cz. III a, „Wiadomości Urzędowe Diecezji Opolskiej” 58(2003) nr 2, 280.

²⁰ *Statut diecezjalnego sanktuarium Matki Bożej Królowej Rodzin w Parczewie* (10 maja 2008), art. 1, nr 2, „Wiadomości Diecezjalne Siedleckie” 77(2008) nr 5, 223; por. *Statut diecezjalnego sanktuarium Matki Bożej Budziszyskiej w Mokobodach* (5 grudnia 2004), art. 4, nr 4, „Wiadomości Diecezjalne Siedleckie” 73(2004) nr 12, 553.

²¹ Por. M. OSTROWSKI, *Sanktuarium w teologiczno-duszpasterskiej perspektywie, w: Zawierzenie Bożemu Miłosierdziu w łagiewnickim sanktuarium. Materiały z sympozjum*, red. J. MACHNIAK, Kraków 2003, 44.

²² Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Dekret uznający kościół parafialny Trójcy Przenajświętszej w Zawierciu-Skarżycach jako sanktuarium Najświętszej Maryi Panny Skarżyckiej* (15 sierpnia 1999), „Częstochowskie Wiadomości Archidiecezjalne” 73(1999) nr 9-10, 51; identyczne sformułowanie znajduje się w: TENZE, *Dekret określający kościół Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny we Mstowie jako sanktuarium Najświętszej Maryi Panny Mstowskiej* (24 maja 2000), „Częstochowskie Wiadomości Archidiecezjalne” 74(2000) nr 7-8, 40; por. J. ADAMCZYK, *Kanoniczna figura pielgrzyma...*, 58-59.

²³ *Wiernym przysługuje prawo [...] podążania własną drogą życia duchowego, zgodną jednak z doktryną Kościoła*. Kan. 214; zob. R. PUZA, *Katholisches Kirchenrecht*, Heidelberg 1986, 161.

²⁴ Por. kan. 199, nr 3; 235 § 2; 236; 246 § 1, 4; 252 § 1; 276 § 2, nr 2; 384.

bach duchowych²⁵ czy o formacji duchowej²⁶. Inni prawodawcy kościelni także promulgują przepisy dotyczące się duchowości²⁷.

Znany teolog M. Chmielewski pisze na temat duchowości: *Przez życie wewnętrzne rozumieć będziemy całą aktywność psychoemocjonalną, poznawczą i wolitywną człowieka, która choć zawsze nierozdzielnie wiąże się z jego aktywnością zewnętrzną, to jednak stanowi jego centrum osobowe. Każdy zatem człowiek, ponieważ jest istotą rozumną i wolną, ma życie wewnętrzne, które intuicyjnie odróżniamy od aktywności zewnętrznej, jako wtórnej w stosunku do wewnętrznego świata osoby. Gdy życie wewnętrzne znajduje odniesienie do rzeczywistości pozazmysłowej, angażując w sposób szczególny osobowy wymiar człowieka, wówczas można mówić o duchowości. Najczęściej to odniesienie ma charakter religijny i wtedy mówimy o duchowości religijnej. Oznacza to, że może istnieć także duchowość niereligijna, mająca za przedmiot inne wartości aniżeli Absolut. Zwykle w celu doprecyzowania duchowość religijną określa się przymiotnikowo, na przykład: duchowość dalekowschodnia, muzułmańska, chrześcijańska itd. Podstawą wyodrębnienia tej ostatniej jest odniesienie całego życia wewnętrznego do Osoby Chrystusa. Innymi słowy: duchowość w ogóle wchodzi w zakres życia wewnętrznego, zaś szczególną postacią duchowości religijnej jest duchowość chrześcijańska, znacząca tyle samo co życie duchowe²⁸. Tak więc duchowość – życie duchowe będące rzeczywistością wewnętrzną, nie jest kategorią kanoniczną. Prawo nie ma bowiem możliwości regulowania wydarzeń wewnętrznych, ludzkich pragnień i zamiarów, intymnej relacji z Bogiem²⁹.*

Bronisław Zubert, komentując kan. 214 mówiący o prawie wiernych do własnej duchowości, zaznacza: *Rodzi się jednak pytanie: czy prawodawca miał na myśli ten właśnie bardzo osobisty, wewnętrzny wymiar własnej duchowości, niesprawdzalny w zakresie zewnętrznym,*

²⁵ Por. kan. 212 § 2.

²⁶ Por. kan. 235 § 1.

²⁷ Tytułem przykładu: por. Sacra Congregatio pro Episcopis, Directorium Ecclesiae imago de pastore ministerio Episcoporum (22 februarii 1973), nr 90 b, Typis Polyglottis Vaticanis 1973; por. Statut Sanktuarium Matki Bożej Trzykroć Przedziwnej i Zwycięskiej Królowej z Szensztatu na Górze Chełmskiej w Koszalinie (1 czerwca 2002), Wstęp, „Koszalińsko-Kołobrzeszkie Wiadomości Diecezjalne” 30(2002) nr 4-6, 42; por. Congregazione per il Culto Divino, *Orientamenti e proposte per la celebrazione dell'anno mariano* (3 aprile 1987), nr 78, „Notitiae” 23(1987) 342-396, tekst polski: Kongregacja Kultu Bożego, *Wskazania i propozycje obchodu Roku Maryjnego*, „Wiadomości Urzędowe Diecezji Opolskiej” 43(1988) nr 1-2, 53-94; por. J. ADAMCZYK, *Kanoniczna figura pielgrzyma...*, 59-60.

²⁸ M. CHMIELEWSKI, *Vademecum duchowości...*, 18-19.

²⁹ Por. J. ADAMCZYK, *Kanoniczna figura pielgrzyma...*, 60-61.

czyli według kategorii prawnych? Wydaje się, że nie. «Podążanie własną drogą życia duchowego» obejmuje bowiem całą sferę osobowości człowieka, w jej wymiarze indywidualnym i społecznym. Idzie więc o zewnętrzne wyrazy tych intymnych relacji człowieka z Bogiem, o możliwość kultywowania na swój sposób odpowiednich cnót przy pomocy eklezjalnych środków uświęcenia oraz o rozwijanie osobistych charyzmatów i ich apostołską realizację w Kościele i społeczeństwie³⁰. Trzeba jednak zauważyć, że choć duchowość nie jest przedmiotem zainteresowania prawa kanonicznego, to niejednokrotnie normy kanoniczne wskazują na nią wyraźnie³¹.

2. Pobożność ludowa jako kategoria prawna

Skoro każda pobożność jest zewnętrzną, praktyczną ekspresją duchowości, prawnie uchwytą, to jest jasne, że pobożność ludowa jest rzeczywistością prawną. Czym zatem jest pobożność ludowa? Według *Direttorio su pietà popolare e liturgia. Principi e orientamenti: Pobożność ludowa oznacza różne manifestacje kultyczne o charakterze prywatnym lub wspólnotowym, które w ramach wiary chrześcijańskiej są przeważnie wyrażane nie na sposób liturgii, lecz w formach wywodzących się z ducha poszczególnych narodów lub grup społecznych i ich kultury*³², stanowi prawdziwy skarb ludu Bożego³³, którego nie można lekceważyć, jednakże zawsze pierwszeństwo należy się pobożności liturgicznej, gdyż czynności sakramentalne są niezbędne, by żyć w Chrystusie, a różne formy pobożności ludowej stanowią sferę fakultatywną³⁴.

List apostołski *Vicesimus quintus annus* zawiera następujący zapis dotyczący się pobożności ludowej: *Należy koniecznie zwrócić uwagę na pobożność ludową chrześcijan i na jej stosunek do życia liturgicznego. Nie można owej pobożności ludowej lekceważyć ani traktować jej z obojętnością czy pogardą, jest ona bowiem bogata w różnorakie wartości i już*

³⁰ B. ZUBERT, *Prawo wiernego do własnej drogi...*, 148.

³¹ Por. J. ADAMCZYK, *Kanoniczna figura pielgrzyma...*, 61.

³² DPL, 9. Warto przypomnieć, że termin 'pobożność ludowa' funkcjonuje w Magisterium kościelnym począwszy od adhortacji *Evangelii nuntiandi*. PAULUS PP. VI, Adhortatio Apostolica De evangelizatione in mundo huius temporis *Evangelii nuntiandi* (8 decembris 1975), nr 48, „Acta Apostolicae Sedis” 68(1976) 5-76; tekst polski: „Chrześcijanin w świecie” 8(1976) 20-56. Por. F. LABARGA, *Piedad popular*, w: *Diccionario General de Derecho Canónico*, red. J. OTADUY, A. VIANA, J. SEDANO, vol. VI, Pamplona 2012, 224-225.

³³ DPL, 9.

³⁴ TAMŻE, 11.

sama w sobie wyraża religijne nastawienie wobec Boga. Jednak pobożność ta stale potrzebuje ewangelizacji, aby wiara, którą wyraża, stawała się wciąż bardziej dojrzała i autentyczna. Zarówno rozmaite nabożeństwa ludu chrześcijańskiego, jak też inne formy pobożności są pożądanymi i godnymi zaleceniami, pod warunkiem, że nie będą zastępowały ani nie będą mieszane z nabożeństwami liturgicznymi. Autentyczne duszpasterstwo liturgiczne potrafi się oprzeć na bogactwie ludowej pobożności, oczyszczać ją i poprowadzić ku Liturgii, jako dar ofiarny różnych narodów³⁵. Temat pobożności ludowej porusza także *Katechizm Kościoła Katolickiego: Zmysł religijny ludu chrześcijańskiego zawsze znajdował wyraz w różnorodnych formach pobożności, które otaczały życie sakramentalne Kościoła*³⁶.

Pobożność ludowa należy zatem do pozaliturgicznych form kultu chrześcijańskiego, jest przejawem kultu prywatnego lub wspólnotowego wynikającego z wiary chrześcijańskiej, która wyraża się nie przez formy liturgiczne, lecz czerpie wzory oraz inspirację z ducha i kultury własnego narodu. Pobożność ludowa zalicza się do „prawdziwych skarbów ludu Bożego”³⁷, dzięki któremu także prości i biedni mogą wyrażać swoją wiarę i pragnienie Boga³⁸.

Gdy chodzi o relację pobożności ludowej do liturgii, to należy zdecydowanie podkreślić, że przywołana pobożność winna być zawsze podporządkowana liturgii, bowiem *pierwszeństwo liturgii nad wszelkimi innymi możliwymi i prawnie uznanymi formami modlitwy chrześcijańskiej musi wejść w świadomość wiernych*³⁹. W Kościele zawsze były, są i będą różne formy pobożności ludowej jako uzupełnienie liturgii, czyli oficjalnego kultu publicznego. Podobnie jak liturgia, są one wyrazem wiary, miłości i kultu Boga. Ponadto często są podobne do liturgii przez takie same gesty, znaki, symbole, postawy, teksty, a nawet strukturę obrzędową. Mają także ten sam cel: kult, czyli uwielbienie Boga i uświęcenie człowieka. Liturgia posiada jednak ustaloną strukturę obrzędową, oficjalne i zatwierdzone przez Kościół modlitwy. Liturgia jest koniecz-

³⁵ IOANNES PAULUS P.P. II, *Litterae apostolicae Vicesimus quintus annus* (4 decembris 1988), 18, „Acta Apostolicae Sedis” 81(1989) 898-918.

³⁶ *Catechismo della Chiesa Cattolica*, Testo Ufficiale, Città del Vaticano 1992, tekst polski: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, 1674. Zob. F. LABARGA, *Piedad popular...*, 226.

³⁷ DPL, 9.

³⁸ Por. CZ. KRAKOWIAK, *Pobożność ludowa*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. CHMIELEWSKI, Lublin-Kraków 2002, 627.

³⁹ DPL, 11.

na w życiu Kościoła i poszczególnego chrześcijanina. Formy pobożności ludowej mogą być jedynie zalecane⁴⁰.

Pobożność ludowa wymaga stałej troski i pielęgnacji ze strony Kościoła⁴¹. O konieczności dbania o to, aby pobożność ludowa była wierna nauce i dyscyplinie Kościoła mówi kan. 839 § 2⁴², który wskazuje w sposób ogólny środki nienależące do sfery liturgicznej, służące jednak realizacji uświęcającej funkcji Kościoła, mianowicie modlitwy, pokuty i uczynków miłości, które uświęcają wiernych w prawdzie i przyczyniają się do zakorzenienia się w duszach królestwa Chrystusa. Kościół nie tylko uznaje za chwalebny pobożność prywatną i osobistą, lecz także uważa ją za niezbędną, by promować właściwe przymioty życia duchowego, dla pragnienia intensywnego służenia królestwu Chrystusa i pokonywania trudności i niebezpieczeństw, które zawsze stają na drodze życia chrześcijańskiego⁴³.

W kan. 392 § 2 prawodawca kościelny domaga się, aby biskup *czuwał nad tym, by do dyscypliny kościelnej nie wkradły się nadużycia, zwłaszcza w zakresie [...] kultu Boga i Świętych*, co niewątpliwie odnosi się także do praktyk pobożności ludowej.

*Fakultatywność nabożeństw ludowych nie oznacza zatem ani ich deprecjonowania, ani niezwracania na nie należnej im uwagi. Najodpowiedniejszą drogą w tym względzie jest mądra i właściwa ocena wielkiego bogactwa pobożności ludowej oraz jej możliwości pogłębiania życia chrześcijańskiego. [...] Do nabożeństw [ludowych] jednak i praktyk pobożnych o wielkim znaczeniu trzeba dodać wysiłek oczyszczania, konieczny w ich ukierunkowaniu na misterium chrześcijańskie*⁴⁴. Zawsze należy się starać o zachowanie harmonijnej zgodności między liturgią i pobożnością ludową⁴⁵.

⁴⁰ Podczas gdy czynności sakramentalne są niezbędne, by żyć w Chrystusie, to różne formy pobożności ludowej stanowią sferę fakultatywną. DPL, 11; por. CZ. KRAKOWIAK, *Pobożność ludowa...*, 627.

⁴¹ Zob. M. BASSO, *L'importanza dei santuari e dei pellegrinaggi...*, 6; por. H. REINHARDT, *Heiligtümer*, kan. 1230-1234, w: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, red. K. LÜDICKE, t. 4, Essen 1988-2001, kan. 1234/1.

⁴² *Ordynariusze miejsca powinni troszczyć się, by modlitwy oraz pobożne i święte ćwiczenia ludu chrześcijańskiego w pełni odpowiadały przepisom Kościoła*. Kan. 839 § 2.

⁴³ Por. E. ELOY TEJERO, *Comentare los cán. 838-839*, w: *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, red. A. MARZOA, J. MIRAS, R. RODRÍGUEZ-OCANA, t. 2, cz. I, wyd. 3, Pamplona 2002, 411. O konkretnych praktykach pobożności ludowej, które oczywiście realizują także pielgrzymi, a które są aktami kościelnymi, chociaż nie należą do sfery kościelnego działania publicznego, tak jak akty liturgiczne, Kodeks mówi m.in. w kan. 246 § 3, 276 § 2 nr 5, 577; 663 § 3 i 673, 719 § 1, 528 § 2, 909, 937, 942.

⁴⁴ DPL, 12.

⁴⁵ TAMŻE; por. CZ. KRAKOWIAK, *Pobożność ludowa...*, 628.

3. Wybrane formy pobożności ludowej pielęgnowane w sanktuariach

Prawodawca kodeksowy, formalizując kwestię sanktuariów, pragnął umyślnie podkreślić ich wybitnie duszpasterski cel. Oprócz innych przyczyn powodujących atrakcyjność określonego ośrodka pątniczego (przyczyny artystyczne, historyczne itd.), Kościół chce, aby wierni odnajdywali tam przede wszystkim odpowiednią atmosferę i opiekę duszpasterską, która pomoże im zbliżyć się do Boga i udoskonalić swoje życie chrześcijańskie. To powinno być podstawowym zadaniem zleconym sanktuariom⁴⁶.

Życie sanktuarium winno zatem koncentrować się na kulcie Bożym i modlitwie: celebracji mszy św., udzielaniu sakramentu pokuty, przepowiadaniu, praktykowaniu miłosierdzia oraz pielęgnowaniu zaaprobowanej pobożności ludowej⁴⁷.

Zapewnienie przybywającym wiernym obfitszych środków zbawienia jest w pewnym sensie najważniejszym zadaniem sanktuarium⁴⁸ i uzasadnia przywileje, które określone ośrodki pątnicze mogą otrzymać⁴⁹.

Prawodawca kodeksowy w kan. 1234 § 1 wyraźnie normuje kwestię sprawowania praktyk pobożności ludowej w ośrodkach sanktuarijnych: *W sanktuariach należy zapewnić wiernym obfitsze środki zbawienia [...] przez kultywowanie zatwierdzonych (probatas) form pobożności ludowej*⁵⁰. A więc tylko te formy ekspresji dewocji popularnej są dozwolone w sanktuariach, które zatwierdzi kompetentna władza kościelna. Jest to zrozumiałe, gdyż chociaż *pia exercitia* nie są liturgią, jednak także poprzez nie Kościół wykonuje swoją funkcję uświęcającą, są one aktami kościelnymi, aczkolwiek nie należą do sfery jego działania publicznego, jak akty liturgiczne⁵¹. *Te pobożne ćwiczenia przyczyniły się w podziw godny sposób do wiary i nadprzyrodzonego życia Kościoła woju-*

⁴⁶ J. MARTÍN DE AGAR, *Comentario al cán. 1234*, w: *Comentario exegetico al Código de Derecho Canónico*, red. A. MARZOA, J. MIRAS, R. RODRÍGUEZ-OCANA, t. 3, cz. II, wyd. 3, Pamplona 2002, 1860.

⁴⁷ Kan. 839.

⁴⁸ Por. kan. 213; por. H. REINHARDT, *Heiligtümer, kan. 1230-1234...*, kan. 1234/1.

⁴⁹ Por. J. MARTÍN DE AGAR, *Comentario al cán. 1234...*, 1860.

⁵⁰ *Probatio*, -onis oznacza m.in. uznanie, zatwierdzenie, pochwalenie. A. JOUGAN, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Warszawa 1992, 541. Trzeba przypomnieć, że przepis o kultywowaniu zatwierdzonych form pobożności ludowej w sanktuariach pojawił się po raz pierwszy dopiero w schemacie KPK z 1980 r. Pontificia Commissio Codicis Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema Codicis Iuris Canonici*, Libreria Editrice Vaticana 1980, can. 1185.

⁵¹ Por. E. ELOY TEJERO, *Comenta los cán. 837-839...*, 414.

jącego [...]. Dlatego te pobożne ćwiczenia, rozpowszechnione z biegiem wieków po wszystkich ziemiach, nie tylko zostały przez Kościół uznane, lecz Kościół przyjął je jakby za swoje i swoją powagą je zalecił. Powstają one z natchnieniem liturgii świętej; toteż, jeżeli odbywają się z należytą godnością, wiarą i pobożnością, jak tego wymagają święte obrzędy i przepisy kościelne, bez wątpienia wielce przyczyniają się do ożywienia życia liturgicznego⁵².

Stąd pielgrzymi mają obowiązek podporządkować się przepisom prawa w kwestii pobożności ludowej oraz *poszczególni wierni, duchowni czy świeccy, lub ich grupy nie mogą narzucać własnych modlitw do publicznego użytku bez zgody ordynariusza*⁵³. Skoro prawodawca mówi o zatwierdzonych przejawach pobożności ludowej, to jest oczywiste, że mogą istnieć albo niezatwierdzone, choć poprawne z punktu widzenia teologii formy, lub błędne, czyli takie, które nie są zgodne z wiarą katolicką⁵⁴. Zarówno form pierwszego rodzaju, a szczególnie drugiego, nie wolno używać ani w sanktuariach, ani w duszpasterstwie zwyczajnym. Prawodawca jednak w kan. 1234 § 1 z naciskiem podkreśla, że w sanktuariach są możliwe tylko aprobowane formy pobożności. Już bowiem kan. 839 § 2 dysponuje, że choć modlitwy oraz pobożne i święte ćwiczenia ludu chrześcijańskiego winny zawsze w pełni odpowiadać przepisom Kościoła (doktrynie i dyscyplinie), to jednak z uwagi na większe niebezpieczeństwo wprowadzania niezatwierdzonych form tej *pietas* w sanktuariach, kan. 1234 § 1 uszczegóławia przepis kan. 839 § 2 w odniesieniu do tych miejsc⁵⁵.

Pojawia się zatem pytanie: jaka władza jest kompetentna do zatwierdzania form pobożności ludowej praktykowanych (w tym wypadku) w sanktuariach? Odpowiedź znajduje się w *Dyrektorium o pobożności ludowej*: uprawnioną władzą kościelną do tego typu aprobaty jest ordynariusz miejsca⁵⁶, na którego terytorium, powierzonym jego jurysdykcji,

⁵² PIUS PP. XII, Litterae encyclicae *Mediator Dei* (20 novembris 1947), „Acta Apostolicae Sedis” 39(1947) 570.

⁵³ DPL, 21. *Ponieważ ikonografia przeznaczona dla świątyni nie może być zależna tylko od inicjatywy osób prywatnych, odpowiedzialni za kościoły i oratoria powinni dbać o godność, piękno i jakość obrazów wystawionych do publicznej czci wiernych i nie mogą dopuszczać obrazów oraz figur inspirowanych pobożnością prywatną, przeznaczonych do kultu publicznego.* TAMŻE, 18.

⁵⁴ *Ordynariusze miejsca powinni troszczyć się, by modlitwy oraz pobożne i święte ćwiczenia ludu chrześcijańskiego w pełni odpowiadały przepisom Kościoła.* Kan. 839 § 2.

⁵⁵ Zob. J. GONZALEZ IZQUIERDO, *Santuario*, w: *Diccionario General de Derecho Canónico*, red. J. OTADUY, A.VIANA, J. SEDANO, vol. VII, Pamplona 2012, 166.

⁵⁶ Kogo należy rozumieć przez określenie „ordynariusz miejsca” zob. kan. 134 § 1-2.

znajduje się sanktuarium. To na ordynariuszu miejsca spoczywa odpowiedzialność za formy pobożności ludowej. On bowiem jest moderatorem modlitw oraz pobożnych i świętych ćwiczeń ludu chrześcijańskiego, winien je ukierunkowywać na pogłębienie wiary w życiu chrześcijańskim, a gdy zachodzi potrzeba, korygować je oraz je ewangelizować. Ma obowiązek czuwać, aby nie zastępowały one celebracji liturgicznych i nie mieszały się z nimi, jak również zatwierdzać teksty modlitw i formuł związanych z aktami publicznymi pobożności ludowej i praktykami zewnętrznymi. Takie postanowienia ordynariusza miejsca dotyczą jednak tylko terytorium Kościoła lokalnego, powierzonego jego jurysdykcji⁵⁷. Natomiast kompetencją Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów jest pomoc biskupom w kwestii modlitw i praktyk pobożności ludowej, a także w podejmowaniu postanowień dotyczących takich przypadków, które wykraczają poza granice Kościoła lokalnego i wymagają dodatkowych zarządzeń⁵⁸.

Jeśli chodzi o teksty nabożeństw pobożności ludowej, które rozpowszechniły się poza diecezję, to według dyrektorium *Apostolorum Successores: gdyby okazało się, że należy zmodyfikować i dostosować teksty, to w zależności od obszaru, na którym się rozpowszechniły, biskup nie zaniedba zasięgnięcia rady u pasterzy innych zainteresowanych diecezji*⁵⁹.

Aprobata form pobożności ludowej może być wyraźna lub milcząca. O wyraźnej aprobacie mówią ogólnie następujące zapisy: *Niektóre nabożeństwa są sprawowane z woli Stolicy Apostolskiej, inne z polecenia biskupów. Wiele z tych nabożeństw rodzi się z tradycji kulturowej Kościołów lokalnych lub rodzin zakonnych*⁶⁰; *szczególnym uznaniem cieszą się także nabożeństwa Kościołów partykularnych, odprowadzane z polecenia biskupów, stosownie do zwyczajów lub ksiąg prawnie zatwierdzonych*⁶¹; *należy strzec zazdrośnie, jako cennego dziedzictwa duchowe-*

⁵⁷ Por. nr 21. *Niektóre nabożeństwa są sprawowane z polecenia biskupów*. DPL, 7; por. kan. 1230, gdzie mowa jest o pielgrzymujących do sanktuarium wiernych za aprobatą ordynariusza miejscowego, a więc wymieniona władza aprobuje także akty pobożności ludowej pątników. Zob. J. GONZALEZ IZQUIERDO, *Santuario...*, 166.

⁵⁸ Por. DPL, 21. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów przychodzi z pomocą biskupom, aby *poza kultem liturgicznym wspierali i otaczali szacunkiem modlitwy i praktyki pobożności ludowej chrześcijańskiego ludu, które całkowicie odpowiadają duchowi Kościoła*. *Constitutio Apostolica Pastor Bonus...*, 70. *Niektóre nabożeństwa są sprawowane z woli Stolicy Apostolskiej*. DPL, 7.

⁵⁹ Nr 154.

⁶⁰ DPL, 7, por. tamże, nr 3, 5, 18, 21, 135, 288.

⁶¹ *Orientamenti e proposte per la celebrazione dell'anno mariano...*, 52 b. W dokumencie tym przedstawiono także „nabożeństwa zalecone przez Urząd Nauczycielski Kościoła”. Nr 57-65.

go, niektórych pobożnych praktyk duchowych, których pasterze Kościoła nigdy nie przestawali zalecać⁶². W sposób wyraźny są też zatwierdzone konkretne formy pobożności ludowej. Ma to miejsce w instrukcjach (dyrektoriach)⁶³ czy w aktach aprobujących sanktuaria⁶⁴ lub ich statutach⁶⁵ oraz różnych kategoriach synodów⁶⁶.

Aprobata milcząca może być udzielona przez ordynariusza poprzez zachowanie zyczliwości albo przez brak sprzeciwu wobec konkretnych praktyk pobożności popularnej⁶⁷.

Zgodnie z kan. 1234 § 1 sanktuaria jawią się jako miejsca, w których wierni mają prawo kultywować zatwierdzone formy pobożności ludowej. Aprobowane formy są niejednokrotnie wspólne dla wszystkich sanktuariów, szczególnie te, które są polecane przez Stolicę Apostolską czy biskupów. Z drugiej strony, każde sanktuarium ma swoją specyfikę, swoistość, potrzeby i cele, które sprawiają, że pątnicy, oprócz powszechnych form, intensywnie praktykują tam określoną pobożność, która winna być kultywowana przez miejscowe duszpasterstwo. Powodem tego jest „szczególna przyczyna pobożności”, którą należy identyfikować z celem sanktuarium. Z tego względu można podzielić sanktuaria na dotyczące samego Pana Boga (sanktuaria Pańskie), Matki Najświętszej (sanktuaria maryjne) oraz świętych Pańskich (sanktuaria świętych).

W ramach pobożności Pańskiej można wyróżnić nabożeństwa związane z Eucharystią, Męką Pańską, kultem Serca Jezusa i Miłosierdzia Bożego.

W obszarze pobożności eucharystycznej praktykowanej w sanktuariach znajduje się przede wszystkim adoracja eucharystyczna⁶⁸, czyli przebywanie indywidualne lub we wspólnocie przed Najświętszym Sa-

⁶² AS, 154.

⁶³ Np. *Orientamenti e proposte per la celebrazione dell'anno mariano...*, 62 w kwestii różańca, czy Anioł Pański, nr 61.

⁶⁴ Na przykład w kwestii Koronki do Miłosierdzia Bożego; por. Arcybiskup Metropolita Szczecińsko-Kamiński, *Dekret ustanawiający Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w parafii Miłosierdzia Bożego w Szczecinie*, „Prezbiterium” 21(1993) nr 3-4, 101, czy Godzinek o Miłosiernym Zbawicielu lub Godziny Miłosierdzia Bożego przed Najświętszym Sakramentem. Por. TAMŻE.

⁶⁵ Na przykład w kwestii Drogi krzyżowej i Gorzkich żali; por. *Statut Archidiecezjalnego Sanktuarium Krzyża Świętego w Braniewie* (9 września 2008), „Warmińskie Wiadomości Archidiecezjalne” 63(2008) nr 97, § 4 b-c, 53.

⁶⁶ Np. Godzinki ku czci NMP; por. I Synod Archidiecezji Białostockiej, Białystok 2000, st. 800, 205.

⁶⁷ Por. P. CIPROTTI, *Santuari*, w: *Enciclopedia giuridica*, t. 17, Roma 1991, 1.

⁶⁸ Por. kan. 663 § 2, 898, 937, 942, por. F. MARINI, *La conservazione e la venerazione dell'Eucaristia: ragioni e norme*, „Quaderni di diritto ecclesiale” 16(2003) nr 3, 240-241.

kramentem, wyrażając Boską cześć dla Chrystusa obecnego pod postaciami eucharystycznymi⁶⁹. Jest to rozpowszechniona forma pobożności w kulcie Eucharystii, do której Kościół szczególnie zachęca duszpasterzy i wiernych⁷⁰. Może mieć ona formę zwykłego nawiedzenia Najświętszego Sakramentu w tabernakulum, połączonego z modlitwą w milczeniu⁷¹ lub tak zwanej adoracji wieczystej czy czterdziestogodzinnego nabożeństwa⁷². Pątnicy mają prawo do właściwego przygotowania do adoracji eucharystycznej⁷³.

Dokument *Rok Eucharystii – wskazania i propozycje* domaga się, aby w sanktuariach zapewnić możliwość pełnej skupienia modlitwy przed Najświętszym Sakramentem i animowania czasu wspólnej adoracji⁷⁴. Inni prawodawcy mówią o prawie i możliwości adoracji Najświętszego Sakramentu w sanktuariach: należy zapewnić *pielgrzymom nawie-*

⁶⁹ *Najbardziej czcigodnym sakramentem jest Najświętsza Eucharystia, w której sam Chrystus Pan jest obecny*. Kan. 897; por. Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, *Instructio Redemptionis sacramentum*. De quibusdam observandis et vitandis circa Sanctissimam Eucharistiam (25 marzo 2004), nr 129, „Acta Apostolicae Sedis” 96(2004) 549-601, tekst polski: Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Instrukcja Redemptionis sacramentum*, Poznań 2004; por. B. MIGUT, *Eucharystyczne duszpasterstwo*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. KAMIŃSKI, W. PRZYGODA, M. FIAŁKOWSKI, Lublin 2006, 249-250.

⁷⁰ Por. DPL, 164. *Wierni powinni z największym szacunkiem odnosić się do Najświętszej Eucharystii, adorując Ją z najwyższą czcią. Duszpasterze wyjaśniając naukę o tym sakramencie powinni starannie pouczać wiernych o tym obowiązku*. Kan. 898.

⁷¹ Por. DPL, 165; por. kan. 937; por. IOANNES PAULUS P.P. II, *Litterae apostolicae Vicesimus quintus annus*, nr 7; por. *Instructio Redemptionis sacramentum*, nr 129; por. M. CHMIELEWSKI, *Vademecum duchowości...*, 220; formą adoracji eucharystycznej jest też adoracja według przepisów liturgicznych, przed wystawionym Najświętszym Sakramentem w monstrancji albo w puszcze na dłuższy lub krótszy czas. Por. TAMŻE.

⁷² Por. DPL, 165; por. kan. 942; por. *Instructio Redemptionis sacramentum*, nr 139; por. J. DYDUCH, *Adoracja Eucharystii w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, „Notificationes e Curia Metropolitana Cracoviensi” 122(1984) nr 1-2, 11; por. B. MIGUT, *Eucharystyczne duszpasterstwo...*, 250.

⁷³ *Na te chwile adoracji wierni powinni być przygotowani do posłużenia się Pismem świętym jako nieporównywalną z niczym księgą modlitwy, do odpowiedniego doboru pieśni i modlitw, do zapoznania się z niektórymi prostymi strukturami liturgii godzin, do przestrzegania rytmu roku liturgicznego, do trwania na cichej modlitwie*. DPL, 165.

⁷⁴ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Rok Eucharystii – wskazania i propozycje* (15 października 2004), nr 36, „Miesięcznik Archidiecezji Gdańskiej” 49(2005) nr 4-6, 232-280. *W sanktuariach [...] należy również odpowiednio rozwijać kult Eucharystii, wyrażający się w publicznej adoracji. Jest to znakomity środek ożywienia wiary w rzeczywistą obecność Chrystusa*. Komitet Obchodów Roku Maryjnego, *Sanktuaria maryjne jako szczególnie uprzywilejowane miejsca obchodów Roku Maryjnego* (7 października 1987), nr 1, „Wiadomości Urzędowe Diecezji Opolskiej” 43(1988) nr 3, 105-112; por. *Orientamenti e proposte per la celebrazione dell'anno mariano...*, nr 29.

dzającym to sanktuarium możliwość udziału w adoracji Najświętszego Sakramentu⁷⁵. Niektóre sanktuaria dają możliwość wieczystej adoracji eucharystycznej⁷⁶ w odpowiednio urządzonym miejscu⁷⁷.

Inną formą pobożności eucharystycznej realizowanej w ośrodkach sanktuarijnych są procesje eucharystyczne⁷⁸. Ważny w tej kwestii jest zapis prawny: *Chociaż w niektórych miejscach nie jest możliwe organizowanie procesji eucharystycznych, jest jednak konieczne zachowanie takiej tradycji. Trzeba raczej poszukiwać nowych sposobów ich organizacji w dzisiejszych warunkach, na przykład w sanktuariach*⁷⁹. Inny tekst potwierdzający praktykowanie w sanktuariach procesji eucharystycznych jest następujący: *w sanktuarium po sumie i po nieszporach, jeśli warunki na to pozwalają, może odbyć się procesja eucharystyczna na zewnątrz kościoła, która powinna być starannie przygotowana, z odpowiednio ustawionymi pocztami sztandarowymi, feretronami, ministrantami, dziew-*

⁷⁵ Statut regionalnego sanktuarium Męki Pańskiej w Imbramowicach (30 listopada 2003), 3 d, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 80(2004) nr 1, 41. Szentszacki Instytut Sióstr Maryi ustala harmonogram działalności pasterskiej w Sanktuarium, tak aby Sanktuarium wypełniało swoje zadania [...], wyznacza czas adoracji Najśw. Sakramentu. Statut Sanktuarium Matki Bożej Trzykroć Przedziwnej i Zwycięskiej Królowej z Szentsztatu na Górze Chełmskiej w Koszalinie (1 czerwca 2002), § 9, „Koszański-Koło-brzeskie Wiadomości Diecezjalne” 30(2002) nr 4-6, 45; por. I Synod Diecezji Elckiej 1997-1999, Elk 1999, st. 704, 112.

⁷⁶ *Postanawiam, aby kościół pod wezwaniem Przenajświętszej Trójcy, należący do klasztoru Mnisek Klarysek w Kętach [...] miał charakter lokalnego sanktuarium Wieczystej Adoracji Najświętszego Sakramentu.* Biskup Bielsko-Żywiecki, *Ustanowienie sanktuarium lokalnego wieczystej adoracji w Kętach* (26 października 1999), „Kwartalnik Diecezjalny. Pismo Urzędowe Diecezji Bielsko-Żywieckiej” 8(1999) nr 4, 457. *Ustanawiam mocą swojej władzy arcybiskupa metropolity częstochowskiego sanktuarium eucharystyczne. Niech wierni przybywają tu, by trwać na kontemplacji Jezusa Eucharystycznego.* Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Dekret ustanawiający sanktuarium eucharystyczne w kościele parafialnym pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Częstochowie* (7 czerwca 2007), „Częstochowskie Wiadomości Archidiecezjalne” 81(2007) nr 10-11, 102.

⁷⁷ *W sanktuarium powinno znaleźć się odpowiednie miejsce przeznaczone dla stałej adoracji Najświętszego Sakramentu.* LXIX Synod Archidiecezji Poznańskiej (2004-2008), t. 2, Statuty, Poznań 2008, st. 693, 150; por. III Synod Gdański. *Misja ewangelizacyjna Kościoła Gdańskiego na początku nowego tysiąclecia*, w: *Archidiecezjalna instrukcja o sanktuariach*, t. 2, Załączniki, Gdańsk 2001, nr 4, 264; por. M. OSTROWSKI, *Sanktuarium w teologiczno-duszpasterskiej perspektywie*, w: *Zawierzenie Bożemu Miłosierdziu w lagiewnickim sanktuarium. Materiały z sympozjum*, red. J. MACHNIAK, Kraków 2003, 59.

⁷⁸ Por. kan. 944 § 1; por. B. MIGUT, *Eucharystyczne duszpasterstwo...*, 250.

⁷⁹ *Instructio Redemptionis sacramentum*, nr 144; por. Biskup Sosnowiecki, *Dekret aprobujący kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa w Dąbrowie Górniczej-Strzemieszykach jako sanktuarium Najświętszego Serca Pana Jezusa* (13 października 2002), „Sosnowieckie Wiadomości Diecezjalne” 11(2002) nr 10-11, 169; zob. *Orientamenti e proposte per la celebrazione dell'anno mariano...*, nr 63.

czynkami sypiącymi kwiaty. Nad sprawnością procesji powinni czuwać przygotowani ceremoniarze i porządkowi. Należy także, w miarę możliwości, za pomocą stosownego nagłośnienia, zapewnić odpowiednie prowadzenie śpiewów⁸⁰.

W określonych sanktuariach praktykuje się w sposób intensywny różne formy pobożności pasyjnej związane z Męką Chrystusa⁸¹. Najbardziej znaną formą tej dewocji w Kościele Zachodnim jest Droga krzyżowa, a w Polsce także Gorzkie żale⁸².

W trakcie nabożeństwa Drogi krzyżowej wierni uczuciowo idą tą samą drogą, którą Jezus przebył w czasie ostatnich dni swego ziemskiego życia: od Góry Oliwnej aż do Góry Kalwarii i do ogrodu, w którym został pochowany w nowym grobie wykutym w skale⁸³. Świadectwem umiłowania tego nabożeństwa przez lud chrześcijański są niezliczone Drogi krzyżowe w kościołach, w sanktuariach⁸⁴. Wydaje się, że szczególnie w miejscach pielgrzymkowych wierni mają prawo do wzorcowego odprawiania (wspólnotowego) tego nabożeństwa. Stąd cenne jest przypomnienie prawodawcy, że przy wyborze tekstu Drogi krzyżowej, zgodnie z ewentualnymi wskazaniem biskupów, należy kierować się głównie przygotowaniem wiernych do udziału w tym nabożeństwie oraz zasadą mądrego połączenia tradycji i innowacji. W każdym przypadku trzeba dawać pierwszeństwo takim tekstom, w których w odpowiedni sposób zostało zastosowane słowo biblijne oraz tekstom napisanym w języku szlachetnym i prostym. Mądre odprawianie Drogi krzyżowej, w którym

⁸⁰ LXIX Synod Poznański, *Instrukcja dla organizatorów uroczystości odpustowych w sanktuariach*, t. 2, nr 8, 546-547.

⁸¹ Szczególnie w sanktuariach o profilu pasyjnym, na przykład w Polsce: regionalne sanktuarium Męki Pańskiej w Imbramowicach, diecezjalne sanktuarium Męki Pańskiej w kościele pw. św. Jerzego w Ziębicach czy Kalwarii Zebrzydowskiej. Na przykład w Sanktuarium Krzyża Świętego w Braniewie Droga krzyżowa jest odprawiana w każdy piątek z wyjątkiem okresu wielkanocnego i adwentowego. Por. *Statut Archidiecezjalnego Sanktuarium Krzyża Świętego w Braniewie*, § 4 b, 53. Oczywiście w Wielkim Poście Droga krzyżowa jest zwyczajnym nabożeństwem w sanktuariach. Por. DPL, 124, 131-134.

⁸² Por. M. CHMIELEWSKI, *Vademecum duchowości...*, 221-222. *Wśród nabożeństw, w czasie których wierni oddają cześć męce Pańskiej, mało jest tak lubianych jak Droga krzyżowa*. DPL, 131; *Enchiridion indulgentiarum* quarto editur, *In memoria Passionis et Mortis Domini*, nr 13; Święta Penitencjaria Apostolska, Urząd ds. Odpustów (Nr 193/1968), *Odpust zupełny za udział w nabożeństwie Gorzkich żali* (6 lutego 1968), „Legnickie Wiadomości Diecezjalne” 12(2003) nr 1, 62-63.

⁸³ Por. DPL, 131.

⁸⁴ TAMŻE; por. LXIX Synod Poznański, *Instrukcja dla organizatorów uroczystości odpustowych w sanktuariach*, t. 2, nr 3 c, 545; zob. M. CHMIELEWSKI, *Vademecum duchowości...*, 222; C. KRAKOWIAK, *Nabożeństwa ludu chrześcijańskiego*, w: *Leksykon teologii pastoralnej...*, 530.

w sposób wyważony przeplatają się wzajemnie słowo, milczenie, śpiew, procesja i refleksja, decyduje o dobrym skorzystaniu z duchowych owoców tego nabożeństwa⁸⁵. Wielu prawodawców poleca pielgrzymującym do sanktuariów branie tam udziału w Drodze krzyżowej⁸⁶.

W Polsce ważną, zatwierdzoną formą pobożności pasyjnej są Gorzkie żale, które zwłaszcza w sanktuariach winny być odprawiane w sposób uroczystszy⁸⁷. Wydaje się, że do tego nabożeństwa celebrowanego w ośrodkach pielgrzymkowych można odnieść następujący zapis kanoniczny: *wskazane jest zatroszczyć się o ich [Gorzkich żali] urozmaicenie poprzez stosowanie różnych pieśni czy tekstów do rozważań, podawanie na początku nabożeństwa aktualnych intencji modlitewnych, wprowadzanie chwil ciszy lub milczącej adoracji, powierzenie niektórych modlitw czy rozważań odpowiednio przygotowanemu osobom świeckim. Rozważania te i przemówienia (np. podczas nabożeństwa Gorzkich żali) winny ukazywać chwalebny Mękę Chrystusa i nie oddzielać w pobożności wiernych męki od zmartwychwstania⁸⁸.*

W ramach pobożności Pańskiej realizowane są także formy pobożności wynagradzającej, gdyż ekspiacja, obok ducha pokuty i nawrócenia, stanowi jeden z istotnych wymiarów duchowej postawy chrześcijanina. Najbardziej rozpowszechnioną formą kształtowania postaw zaświadczających jest kult Najświętszego Serca Jezusowego, który opiera się na biblijnej prawdzie, że Bóg jest Miłością⁸⁹. *Nie ulega bowiem wątpliwości, że nabożeństwo do Serca Zbawiciela do dzisiaj było i nadal jest jednym z wyrazów najbardziej rozpowszechnionych i ulubionych przez*

⁸⁵ DPL, 135. *Godne podtrzymywania i rozwijania jest rozważanie Męki Pańskiej lub Drogi krzyżowej*. AS, 154.

⁸⁶ Por. *Statut regionalnego sanktuarium Męki Pańskiej w Imbramowicach*, nr 3 d, 41; Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej, Pelplin 2001, Aneks nr 27, Instrukcja duszpasterska dla sanktuarium, nr 7, 194; Synod Gdański, t. 1, st. 160, 107; Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Dekret uznający kościół ośmiu błogosławieństw na Przeprosnej Górze jako sanktuarium świętego Ojca Pio* (23 września 2006) „Częstochowskie Wiadomości Archidiecezjalne” 80(2006) nr 10-11, 85.

⁸⁷ *Statut Archidiecezjalnego Sanktuarium Krzyża Świętego w Braniewie*, § 4 c, 53; *Statut regionalnego sanktuarium Męki Pańskiej w Imbramowicach*, nr 3 d, 41.

⁸⁸ Synod Prowincji Krakowskiej, st. 64, 77. Na przykład w sanktuarium pasyjnym w Prasce tamtejsze kalwaryjskie Bractwo Męki Pańskiej „kultywuje nabożeństwa kalwaryjskie”. Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Statut kalwaryjskiego Bractwa Męki Pańskiej w Prasce* (23 lutego 2005), art. 6, „Częstochowskie Wiadomości Archidiecezjalne” 79(2005) nr 1-2, 93.

⁸⁹ Por. M. CHMIELEWSKI, *Vademecum duchowości...*, 223; por. Biskup Kaliski, *Dekret ustanawiający kościół pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Kaliszu Sanktuarium Serca Jezusa Miłosiernego* (19 czerwca 1998), „Diecezja Kaliska” 6(1998) nr 24, 53-54.

*pobożność kościelną*⁹⁰. Nabożeństwa do Najświętszego Serca Jezusowego przybierają bardzo liczne formy. Niektóre z nich w sposób wyraźny zatwierdziła i często poleca Stolica Apostolska i są one praktykowane w sanktuariach. Najbardziej rozpowszechniona spośród nich jest Litania do Najświętszego Serca Pana Jezusa, zatwierdzona w roku 1891 dla całego Kościoła, która ma treść wyraźnie biblijną⁹¹. W niektórych sanktuariach realizowana jest dość powszechna forma kultu Serca Jezusa, jaką jest Apostolstwo Modlitwy, będące ruchem modlitewno-wynagradzającym o wybitnej duchowości eucharystycznej⁹².

Jeśli chodzi o wspomniane nabożeństwo do Najświętszego Serca Jezusowego, to szczególnie w sanktuariach wierni mają prawo, aby było ono poprawne teologicznie. Stąd ważne jest w tym miejscu przypomnienie prawodawcy: *Dlatego Stolica Apostolska i biskupi zalecają to nabożeństwo i dążą do jego odnowy, dotyczącej form językowych i ikonograficznych, świadomości jego korzeni biblijnych i ścisłego związku z najważniejszymi prawdami wiary oraz potwierdzenia w nim pierwszeństwa miłości Boga i bliźniego. Wszystko to powinno stanowić podstawową treść tej pobożności*⁹³.

Inną co do istoty formą wynagradzania jest kult Bożego Miłosierdzia, także realizowany w sanktuariach⁹⁴. Świadczą o tym już same urzędowe nazwy niektórych z nich, gdzie z pewnością w całej rozciągłości sprawowany jest kult Bożego Miłosierdzia⁹⁵. Zasadniczo wyróżnia się cztery podstawowe formy kultu Bożego Miłosierdzia: część dla obrazu Jezusa Miłosiernego namalowanego według wskazań, jakie św. Faustyna otrzymała w mistycznej wizji w Płocku 22 lutego 1931 roku, a treściowo nawiązujący do ewangelicznej sceny popaschalnej z Wieczernika;

⁹⁰ DPL, 166. *Obok czci dla Trójcy Przenajświętszej i kultu eucharystycznego [...] kwitnąć powinno w każdej parafii nabożeństwo do Przenajświętszego Serca Jezusowego*. Biskup Sosnowiecki, *Dekret aprobowujący kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa w Dąbrowie Górniczej-Strzemieszycach...*, 168.

⁹¹ *Enchiridion indulgentiarum* quarto editur, *Preces novendiales, litaniae et parva Officia*, nr 22, nr 2; por. DPL, 171; por. Biskup Kaliski, *Dekret ustanawiający kościół pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Kaliszu...*, 54; por. Biskup Sosnowiecki, *Dekret aprobowujący kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa w Dąbrowie Górniczej-Strzemieszycach...*, 168.

⁹² Biskup Kaliski, *Dekret ustanawiający kościół pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Kaliszu...*, 53; por. M. CHMIELEWSKI, *Vademecum duchowości...*, 225.

⁹³ DPL, 172; por. Biskup Kaliski, *Dekret ustanawiający kościół pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Kaliszu...*, 53-54.

⁹⁴ Por. M. CHMIELEWSKI, *Vademecum duchowości...*, 226.

⁹⁵ Na przykład Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Łomży, sanktuarium Miłosierdzia Bożego w kościele parafialnym pw. Chrystusa Miłosiernego w Białej Podlaskiej, sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łodzi.

święto Bożego Miłosierdzia, przypadające w drugą niedzielę po Wielkanocy, z którym związana jest obietnica odpuszczania wszystkich win i kar oraz obietnica innych łask; Koronka do Bożego Miłosierdzia, poddyktowana przez Pana Jezusa, odmawiana zwykle w godzinie śmierci Jezusa na krzyżu⁹⁶, a także modlitewne skupienie nad tajemnicą Męki Chrystusa w Godzinie Miłosierdzia⁹⁷, czyli o trzeciej po południu każdego dnia⁹⁸.

Najbardziej jednak rozpowszechnionym kultem w sanktuariach jest pozaliturgiczna cześć oddawana Matce Bożej. Najwięcej bowiem jest sanktuariów poświęconych Matce Pana i Zbawiciela. *Wierni obchodzą z radością Jej święta, chętnie biorą udział w procesjach, pielgrzymują do Jej sanktuariów, lubią śpiewać ku Jej czci i składać dziękczynne wota*⁹⁹. Kult ten jednak, szczególnie w sanktuariach, winien być poprawny, dla którego *liturgia powinna stanowić zawsze formę przykładową, źródło natchnienia, stały punkt odniesienia i ostateczny cel*¹⁰⁰. Winien mieć on charakter trynitarny, chrystologiczny, pneumatologiczny i eklezjalny, odwoływać się zawsze do Pisma Świętego jako do niezastąpionego źródła każdej prawdziwej formy kultu chrześcijańskiego, nie być sprzeczny z wymaganiami ruchu ekumenicznego, ma uwzględniać aspekty antropologiczne, jego formy powinny odznaczać się nastawieniem eschatologicznym, a także wyrażać charakter misyjny Kościoła oraz przynależny uczniom Chrystusa obowiązek dawania świadectwa¹⁰¹. Taki kult winien być pielęgnowany w sanktuariach, a *troska pasterzy o maryjne nabożeństwa należy do ich bardzo ważnych zadań*¹⁰².

⁹⁶ Penitencjaria Apostolska, *Koronka do Miłosierdzia Bożego*, Prot. N. 4/02/I (12 stycznia 2002), „Legnickie Wiadomości Diecezjalne” 12(2003) nr 1, 63-64.

⁹⁷ Por. *Statut Archidiecezjalnego Sanktuarium Krzyża Świętego w Braniewie...*, § 4 d, 53.

⁹⁸ Por. M. CHMIELEWSKI, *Vademecum duchowości...*, 226-227; por. Biskup Kaliski, *Dekret ustanawiający kościół pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Kaliszu...*, 53-54; Biskup Łomżyński, *Dekret ustanawiający Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Łomży* (11 kwietnia 1999), „Łomżyńskie Wiadomości Diecezjalne” 61(1999) nr 2, 61-62; Biskup Sandomierski, *Dekret w sprawie ustanowienia diecezjalnego sanktuarium Miłosierdzia Bożego* (27 kwietnia 2003), „Kronika Diecezji Sandomierskiej” 96(2003) nr 4-5, 103-104.

⁹⁹ DPL, 183.

¹⁰⁰ TAMŻE, 184; P. GAJDA, *Zadania sanktuariów w posłannictwie Kościoła*, „Currenda” 156(2006) nr 3, 353.

¹⁰¹ Por. DPL, 186; por. *Orientamenti e proposte per la celebrazione dell'anno mariano...*, 51-55.

¹⁰² Por. DPL, 185.

Najważniejsze nabożeństwa maryjne polecane przez Urząd Nauczycielski Kościoła to: Anioł Pański i *Regina Caeli*¹⁰³, różaniec¹⁰⁴, procesje różańcowe¹⁰⁵, Litania do Najświętszej Maryi Panny (Loretańska)¹⁰⁶, miesiące maryjne¹⁰⁷, konsekracje – powierzenia się Maryi¹⁰⁸, szkaplerz karmelitański i inne szkaplerze¹⁰⁹, zapisy do bractw¹¹⁰, noszenie medalików maryjnych¹¹¹, akatyst¹¹², nabożeństwa fatimskie¹¹³, śródowe nowenny

¹⁰³ *Enchiridion indulgentiarum* quarto editur, *Proces ad Beatissimam Virginem Mariam*, nr 17 § 2, nr 2; por. *Orientamenti e proposte per la celebrazione dell'anno mariano...*, nr 61, DPL, 195-196; por. AS, 154; zob. Synod Białostocki, st. 800, 205; Arcybiskup Metropolita Wrocławski, *Dekret o reaktywowaniu Sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej w Starym Wielisławiu, w dekanacie Polanica Zdrój* (12 września 2000), „Wrocławskie Wiadomości Kościelne” 53(2000) nr 3, 285; por. P. GAJDA, *Zadania sanktuariów w posłannictwie Kościoła...*, 353.

¹⁰⁴ Por. *Orientamenti e proposte per la celebrazione dell'anno mariano...*, nr 62, DPL, 197-202; *Enchiridion indulgentiarum* quarto editur, *Proces ad Beatissimam Virginem Mariam*, nr 17 § 1. *Uprzywilejowanymi miejscami modlitwy różańcowej są sanktuaria, szczególnie maryjne*. Papiaska Rada ds. Duszpasterstwa Służby Zdrowia, *Wskazania na „Rok Różańca”* (grudzień 2002), „Wiadomości Urzędowe Diecezji Opolskiej” 60(2005) nr 10-11, 75; por. Synod Pelpliński, Aneks nr 27, Instrukcja duszpasterska dla sanktuarium, nr 7, 194; XLII Synod Diecezji Płockiej (1987-1991), Płock 1992, Instrukcja o sanktuariach, nr 10, 190; Biskup Tarnowski, *Dekret erygujący Sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej w Tarnowie* (13 maja 2003), „Currenda” 153(2003) nr 2, 231; por. P. GAJDA, *Zadania sanktuariów w posłannictwie Kościoła...*, 354.

¹⁰⁵ Arcybiskup Metropolita Warmiński, *Dekret ustanawiający sanktuarium MB Fatimskiej w Braniewie* (4 kwietnia 1998), § 6, „Warmińskie Wiadomości Archidiecezjalne” 53(1998) nr 36, 33; TENZE, Arcybiskup Metropolita Warmiński, *Dekret ustanawiający sanktuarium MB Fatimskiej w Biskupcu Warmińskim* (4 kwietnia 1998), § 6, „Warmińskie Wiadomości Archidiecezjalne” 53(1998) nr 36, 34.

¹⁰⁶ *Enchiridion indulgentiarum* quarto editur, *Preces novendiales, litaniae et parva Officia*, nr 22, nr 2; por. *Orientamenti e proposte per la celebrazione dell'anno mariano...*, nr 63, DPL, 203; zob. *Statuty Sanktuarium Matki Zbawiciela w Warszawie* (3 grudnia 2006), § 10, „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 98(2007) nr 2, 181; por. P. GAJDA, *Zadania sanktuariów w posłannictwie Kościoła...*, 353.

¹⁰⁷ Por. *Orientamenti e proposte per la celebrazione dell'anno mariano...*, nr 64-65; por. *Statut diecezjalnego sanktuarium Matki Bożej Królowej Rodzin w Parzewie...*, art. 3, nr 6-7, 224; *Statut diecezjalnego sanktuarium Matki Bożej Budziszynskiej w Mokobodach...*, art. 6, nr 7-8, 554.

¹⁰⁸ Por. *Orientamenti e proposte per la celebrazione dell'anno mariano...*, nr 87, DPL, 204.

¹⁰⁹ Por. *Orientamenti e proposte per la celebrazione dell'anno mariano*, nr 88, DPL, 205; por. Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej, Rzeszów 2004, st. 390 § 2, 183; zob. Biskup Warmiński, *Diecezjalne sanktuarium Matki Boskiej Szkaplerznej...*, 139; por. P. GAJDA, *Zadania sanktuariów w posłannictwie Kościoła...*, 355.

¹¹⁰ Por. *Orientamenti e proposte per la celebrazione dell'anno mariano...*, nr 87; por. P. GAJDA, *Zadania sanktuariów w posłannictwie Kościoła...*, 355.

¹¹¹ Por. DPL, 206.

¹¹² Por. TAMŻE, 207; por. Biskup Toruński, *Dekret w sprawie ustanowienia kościołów Roku Jubileuszowego w Diecezji Toruńskiej* (15 marca 1999), „Toruńskie Wiadomości Kościelne” 7(1999) nr 1-2, 28.

¹¹³ Zob. DPL, 174; por. Arcybiskup Metropolita Warmiński, *Dekret ustanawiający sanktuarium MB Fatimskiej w Biskupcu Warmińskim...*, § 4, 33; TENZE, *Dekret*

do Matki Bożej Nieustającej Pomocy¹¹⁴, a w Polsce godzinki o NMP¹¹⁵. W wielu sanktuariach, zwłaszcza tych, które są poświęcone aniołom lub innym świętym, pielgrzymi kultywują zaaprobowane formy kultu świętych i błogosławionych¹¹⁶. Kult ten, aby mógł się realizować w formach uznanych przez władzę kościelną, musi być poprawny teologicznie i liturgicznie¹¹⁷.

W obszarze omawianej czci na pierwszym miejscu należy wyeksponować kult aniołów, którym poświęcone są niektóre sanktuaria¹¹⁸. Kościół bowiem, który u swoich początków był strzeżony i ochroniany przez posługę aniołów, i który nieustannie doświadcza ich „tajemniczej i potężnej pomocy”, oddaje cześć tym duchom niebieskim i z ufnością prosi o ich wstawiennictwo¹¹⁹. W sanktuariach poświęconych czci aniołów pielgrzymujący *polecają się wstawiennictwu św. Michała Archanioła*¹²⁰, *zanoszą prosby przez wstawiennictwo św. Michała*¹²¹, od-

---

ustanawiający sanktuarium MB Fatimskiej w Braniewie..., § 4, 33. Na przykład w sanktuarium Matki Bożej Saletyńskiej w Dębowcu (diecezja rzeszowska) zgodnie z charyzmatem sanktuarium ma miejsce w trzecią sobotę i niedzielę miesiąca od maja do października nabożeństwo Czuwania Saletyńskiego. Por. P. JAMIOŁ, *Przejawy i formy kultu Matki Bożej Saletyńskiej w Dębowcu*, „Zwiastowanie-Pismo Urzędowe Diecezji Rzeszowskiej” 4(1995) nr 3, 77.

¹¹⁴ Por. *Statut Archidiecezjalnego Sanktuarium Krzyża Świętego w Braniewie...*, § 4 f, 53. Na przykład w sanktuarium Matki Bożej Saletyńskiej w Dębowcu (diecezja rzeszowska) zgodnie z charyzmatem sanktuarium ma miejsce w każdą środę nabożeństwo *Nieustającej Nowenny do Matki Bożej Placzącej*. Por. P. JAMIOŁ, *Przejawy i formy kultu Matki Bożej Saletyńskiej w Dębowcu...*, 76.

¹¹⁵ Por. Synod Płocki, Instrukcja o sanktuariach, nr 7, 10 k, 189-190; Synod Białostocki, st. 800, 205. *Należy podtrzymywać zwyczaj śpiewania Godzinek ku czci Matki Bożej w [...] sanktuariach*. PSP, st. 74, 203; por. P. GAJDA, *Zadania sanktuariów w posłannictwie Kościoła...*, 354.

¹¹⁶ *Kult świętych, a przede wszystkim męczenników, jest najbardziej starożytną praktyką kościelną osadzoną w Piśmie Świętym. Kościół [...] zawsze oddawał cześć świętym [...] bronił tego kultu, wyjaśniając jego podstawy teologiczne oraz związek z nauką wiary. Wprowadził dyscyplinę w formach kultycznych, zarówno liturgicznych, jak ludowych, oraz podkreślił znaczenie przykładu w dawaniu świadectwa Chrystusowi tych wspaniałych uczniów i uczennic Pana*. DPL, 208.

¹¹⁷ Por. DPL, 210-212; por. P. GAJDA, *Zadania sanktuariów w posłannictwie Kościoła...*, 352-353.

¹¹⁸ Na przykład Sanktuarium św. Michała Archanioła w Miejscu Piastowym, sanktuarium Świętego Michała Archanioła z Gargano w Puglii we Włoszech, czy w Mont Saint-Michel w Normandii (Francja). Por. DPL, 216.

¹¹⁹ Por. DPL, 215.

¹²⁰ Arcybiskup Metropolita Przemyski, *Dekret w sprawie ustanowienia sanktuarium w Miejscu Piastowym* (4 czerwca 2007), „Kronika Archidiecezji Przemyskiej” 92(2007) nr 2, 288. Ogólna dyspozycja brzmiąca: „sanktuarium jest miejscem kultu św. Michała Archanioła”, wskazuje, że w kościele tym pątnicy w różnych formach liturgicznych i pozaliturgicznych oddają cześć temu Archaniołowi. *Statut Sanktuarium św. Michała Archanioła i bł. Bronisława Markiewicza w Miejscu Piastowym* (4 czerwca 2007), nr 47, „Kronika Archidiecezji Przemyskiej” 92(2007) nr 2, 297.

¹²¹ *Statut Sanktuarium św. Michała Archanioła i bł. Bronisława Markiewicza...*, nr 3, 289

prawia się nowenny przed uroczystością św. Michała czy nabożeństwa ku czci tego Archanioła w trzeci wtorek miesiąca¹²². *Dyrektorium o pobożności ludowej* wspomina o ustanawianiu dni świątecznych, komponowaniu hymnów oraz odprowadzaniu nabożeństw ku czci aniołów¹²³. Pobożność ludowa w szczególny sposób rozwinęła także nabożeństwo do Anioła Stróża¹²⁴.

Kult świętych odgrywa w duchowości chrześcijańskiej i pielgrzymiej bardzo ważną rolę. Są oni przecież nie tylko wzorami postępu duchowego, ale dzięki swoim pismom bezpośrednimi jego świadkami. Duchowość chrześcijańska stałaby się nieautentyczna i bardzo zubożona, gdyby zrezygnowała z kultu świętych, podkreślającego świętość Jezusa Chrystusa, którego oni naśladowali w swoim życiu. Kult ten wyrasta z korzeni biblijnych¹²⁵. Stąd jest zrozumiałe, że w ciągu wieków jako owoc pobożności wiernych powstało wiele sanktuariów, które jako szczególną przyczynę pobożności posiadają relikwie, cudowny obraz lub są miejscem związanym z życiem jakiegoś świętego lub błogosławionego.

Wśród świętych szczególne miejsce zajmuje św. Józef. Pobożność ludowa dobrze rozumie znaczenie i uniwersalizm ojcostwa św. Józefa, którego wiernej straży Bóg powierzył młodość naszego Zbawiciela i któremu przekazał *straż nad swymi najcenniejszymi skarbami*¹²⁶. Ku czci tego świętego powstały sanktuaria¹²⁷, gdzie w sposób wyjątkowy oddaje się mu cześć, także w formach ludowych. Redaktorzy *Direttorio su pietà popolare e liturgia* przypominają, że *również w pobożności ludowej cześć dla św. Józefa zajmuje obszerne miejsce: w licznych formach pierwotnego folkloru, w zwyczaju poświęcania srody na kult św. Józefa, pochodzącym z końca XVII wieku. Do tego zwyczaju nawiązują niektóre nabożeństwa, jak np. «Siedem śród» na jego cześć. Ta cześć wyraża się też w pobożnych inwokacjach wypływających z ust wiernych, w formule modlitwy ułożonej przez papieża Leona XIII, «Do Ciebie, święty Józefie», którą liczni wierni codziennie odmawiają; w Litanii do św. Józefa, zatwierdzonej przez papieża Piusa X; w nabożeństwie Koronki do*

¹²² Por. TAMŻE, nr 20-21, 293.

¹²³ Nr 216.

¹²⁴ Por. TAMŻE. Zatwierdzoną formą pobożności ludowej do Anioła Stróża jest modlitwa „Aniele Boży” lub „Aniele Boży, stróżu mój, mnie, tobie powierzonemu, oświecaj niebieską łaską, strzeż, kieruj i rządź. Amen”. Paenitentiaria Apostolica, *Enchiridion indulgentiarum* quarto editur, *Preces ad custodem Angelus...*, 18.

¹²⁵ Por. M. CHMIELEWSKI, *Vademecum duchowości...*, 227.

¹²⁶ DPL, 220.

¹²⁷ Na przykład w Polsce sanktuarium św. Józefa w Kaliszu czy w Częstochowie. Największe i najbardziej znane jest w Kanadzie, w Montrealu. Powstało ono w 1904 r. Cudowna figura św. Józefa została ukoronowana koronami papieskimi w 1955 r.

*siedmiu lęków i siedmiu radości św. Józefa*¹²⁸. Z pewnością te i inne formy aprobowanej *pietas popularis* są praktykowane szczególnie w sanktuariach poświęconych św. Józefowi¹²⁹. Jako przykład można podać *dekret ustanowienia sanktuarium ku czci św. Józefa w parafii pw. św. Józefa w Siedlcach*, gdzie prawodawca mówi o „żywym kulcie Opiekuna Kościoła”, o pielgrzymujących tam w marcu na swoje dni skupienia i modlitwy rodzinach z całej diecezji, a przed pierwszym maja o rzemieślnikach i robotnikach czczących tam św. Józefa jako swego patrona¹³⁰. Inne zatwierdzone formy pobożności ludowej sprawowane w tymże kościele są następujące: specjalna modlitwa do św. Józefa odmawiana codziennie po Mszach św., liturgiczne nabożeństwo ku czci św. Józefa odprawiane w każdą środę, często odmawiana modlitwa do św. Józefa za Ojca Świętego, szczególnie uroczyste obchodzone uroczystości św. Józefa – 19 marca i 1 maja¹³¹. Poza tym w niektórych sanktuariach organizuje się uroczystą procesję ku czci św. Józefa¹³², czy odprawiane jest w każdą środę nabożeństwo poświęcone czci św. Józefa¹³³.

Sanktuaria, szczególnie poświęcone określonym świętym i błogosławionym, są wyjątkowym miejscem realizowania przez pątników różnych form pobożności ludowej, które mają być zaaprobowane przez władzę kościelną, a które winny harmonizować z liturgią mającą być dla nich wskazówką i przewodnikiem¹³⁴. Kościół bowiem popiera tylko prawdziwy i autentyczny kult świętych¹³⁵.

¹²⁸ Nr 222. Zatwierdzonymi formami pobożności ludowej do św. Józefa są m.in. modlitwa „Do Ciebie, święty Józefie” (*Preces in honorem S. Ioseph Ad te, beate Ioseph*). *Enchiridion indulgentiarum* quarto editur, *Preces in honorem S. Ioseph*, nr 19, czy litania do św. Józefa oraz małe oficjum do św. Józefa. *Enchiridion indulgentiarum* quarto editur, *Preces novendiales, litaniae, et parva Officia*, nr 22, 2-3.

¹²⁹ Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Dekret ogłaszający kościół pw. św. Józefa Rzemieślnika w Częstochowie sanktuarium św. Józefa Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny* (18 października 2002) „Częstochowskie Wiadomości Archidiecezjalne” 76(2002) nr 11, 48; Biskup Opolski, *Dekret ustanawiający sanktuarium świętego Józefa przy kościele Braci Mniejszych w Prudniku* (8 marca 1998), „Wiadomości Urzędowe Diecezji Opolskiej” 51(1996) nr 6, 283.

¹³⁰ Biskup Siedlecki, *Dekret ustanowienia sanktuarium ku czci św. Józefa w parafii pw. św. Józefa w Siedlcach* (19 marca 1999), „Wiadomości Diecezjalne Siedleckie” 68(1999) nr 3, 160.

¹³¹ Por. TAMŻE, nr 1-3, 6, 160.

¹³² Por. Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Statut Bractwa św. Józefa w Częstochowie* (18 października 2004), art. 32, „Częstochowskie Wiadomości Archidiecezjalne” 78(2004) nr 12, 47.

¹³³ Por. TAMŻE, art. 34, 47.

¹³⁴ Por. DPL, 226.

¹³⁵ Por. kan. 1186. Zasady prawdziwego kultu świętych i błogosławionych, także w sanktuariach, podaje DPL, 227-233. Tych zasad pątnicy zobowiązani są respektować, a jednocześnie mają prawo, by ich o tym pouczano.

W sanktuariach, gdzie szczególną przyczyną pobożności są relikwie konkretnego świętego czy błogosławionego¹³⁶, często praktykuje się najstarszą i najpopularniejszą formę kultu świętych, jaką jest cześć dla tych relikwii¹³⁷. Ta forma pobożności przejawia się w zewnętrznych gestach, takich jak np. zwyczaj całowania lub dotykania relikwii¹³⁸, zdobienie ich światłami i kwiatami, udzielanie nimi błogosławieństwa, noszenie ich w procesji¹³⁹. Wierni mają obowiązek czynić wszystko, aby te gesty były praktykowane z wielką godnością i aby wynikały z prawdziwej wiary¹⁴⁰.

Kult pozaliturgiczny konkretnych świętych i błogosławionych jest także sprawowany w sanktuariach, które wprawdzie nie posiadają ich relikwii, ale są miejscami związanymi z ich życiem¹⁴¹ lub posiadają obrazy świętych uznane za cudowne¹⁴².

Obok czci relikwii (powszechnej formy kultu świętych), istnieją lokalne, zatwierdzone formy pobożności ludowej ku czci określonych świętych. Jako przykład można przytoczyć cotygodniowe nabożeństwo ku czci św. Wojciecha, połączone z obchodem stacji wokół kościoła zwanych „Drózkami św. Wojciecha” oraz triduum ku czci tego świętego w Cieszęcinie¹⁴³, zapisy do Bractwa św. Wojciecha w tymże sanktuarium¹⁴⁴. Mówi się o propagowaniu zatwierdzonych form pobożności ludowej ku czci św. Antoniego¹⁴⁵, nieustannej nowennie do św. Antoniego w pierwszy

¹³⁶ Wyrażenie «relikwie świętych» oznacza przede wszystkim ciała – lub ich znaczne części – tych, którzy dzięki heroicznej świętości życia, przeżywając obecnie w ojczyźnie niebieskiej, byli na ziemi najwspanialszymi członkami Mistycznego Ciała Chrystusa i żywą świętynią Ducha Świętego. DPL, 236.

¹³⁷ Por. kan. 1230, kan. 1190 § 2. Zgodnie z tradycją Kościół oddaje cześć świętym oraz otacza szacunkiem ich autentyczne relikwie i wizerunki. Wierni bowiem kochają relikwie. DPL, 236-237; por. H. MISZTAL, *Kult świętych, obrazów i relikwii w Kościele katolickim w aspekcie prawa kanonizacyjnego*, „Roczniki Nauk Prawnych” 7(1997) 119-121.

¹³⁸ Por. DPL, 15; por. M. CHMIELEWSKI, *Vademecum duchowości...*, 227.

¹³⁹ Por. DPL, 237.

¹⁴⁰ Por. TAMŻE.

¹⁴¹ Na przykład w Polsce sanktuarium św. Maksymiliana Kolbego w Niepokalanowie, czy błogosławionych Ludwika Rocha i Marii Kanuty w Racynie (archidiecezja częstochowska), czy sanktuarium św. Michała Archanioła i bł. Bronisława Markiewicza w Miejscu Piastowym (archidiecezja przemyska).

¹⁴² Na przykład sanktuarium św. Wojciecha w Cieszęcinie (diecezja kaliska).

¹⁴³ Por. *Statuty Diecezjalnego Sanktuarium św. Wojciecha w Cieszęcinie*, „Diecezja Kaliska” 6(1998) nr 26, cz. II, nr 6-7, 59.

¹⁴⁴ Por. TAMŻE, cz. II, nr 8, 59.

¹⁴⁵ Por. Biskup Drohiczyński, *Dekret Biskupa Antoniego Dydycza w sprawie powołania sanktuarium św. Antoniego w Boćkach* (17 stycznia 2000), „Komunikaty Kurii Diecezjalnej w Drohiczyńcu n. Bugiem” 13(2000) nr 1/7, 75; por. Arcybiskup Metropolita Poznański, *Dekret ustanawiający diecezjalne sanktuarium błogosławionej siostry Sancji Szymkowiak* (4 kwietnia 2003), „Miesięcznik Kościelny Archidiecezji Poznańskiej” 54(2003) nr 4, 28.

wtorek miesiąca¹⁴⁶. W sanktuarium św. Andrzeja Boboli w Strachocinie *szczególną czią należy [...] otaczać relikwie świętego i popierać ludowe formy czci dla relikwii, takie jak: ucałowanie relikwii, zdobienie ich światłem i kwiatami, udzielanie nimi błogosławieństwa, noszenie ich w procesji oraz dotykanie nimi chorych, by ich duchowo wesprzeć i umocnić ich błaganie o uzdrowienie*¹⁴⁷, a w sanktuarium św. Michała Archanioła i bł. Bronisława Markiewicza w Miejscu Piastowym *codziennie po wieczornej Mszy św. do relikwii błogosławionego udaje się procesja błagalna. Na jej zakończenie przy relikwiach odmawia się modlitwy o dar powołań do specjalnej służby w Kościele*¹⁴⁸. Wreszcie w sanktuarium św. Wojciecha w katedrze gnieźnieńskiej przy grobie tego świętego odprawia się nabożeństwo¹⁴⁹.

4. Podsumowanie

1. Pobożność jako taka jest kategorią kanoniczną, gdyż jest sprawdzalnym w zakresie zewnętrznym, czyli według kategorii prawnych, wyznacznikiem duchowości.
2. Duchowość – życie duchowe będące rzeczywistością wewnętrzną – nie jest kategorią kanoniczną. Prawo nie ma bowiem możliwości regulowania wydarzeń wewnętrznych, ludzkich pragnień i zamiarów, intymnej relacji z Bogiem.
3. Pobożność ludowa oznacza różne manifestacje kultyczne o charakterze prywatnym lub wspólnotowym, które w ramach wiary chrześcijańskiej są przeważnie wyrażane nie na sposób liturgii.
4. Pobożność ludowa winna być zawsze podporządkowana liturgii.
5. Pobożność ludowa wymaga stałej troski i pielęgnacji ze strony Kościoła, aby była wierna nauce i dyscyplinie Kościoła.

¹⁴⁶ Por. Biskup Drohiczyński, *Dekret Biskupa Antoniego Dydyca w sprawie powołania sanktuarium św. Antoniego w Boćkach...*, 74.

¹⁴⁷ *Statut sanktuarium św. Andrzeja Boboli w Strachocinie* (16 stycznia 2007), 18, „Kronika Archidiecezji Przemyskiej” 92(2007) nr 1, 46. *Szczególną czią należy w Sanktuarium otaczać integralne relikwie Świętego i popierać różne formy ich czci, z zachowaniem odpowiednich przepisów prawa kościelnego. Statut Sanktuarium Narodowego św. Andrzeja Boboli w Warszawie* (15-17 czerwca 2007), 23, www.jezuici.pl/parakow/Sanktu1/statut.htm (data dostępu: 22. 10. 2009), 22.

¹⁴⁸ *Statut Sanktuarium św. Michała Archanioła i bł. Bronisława Markiewicza...*, nr 24, 293.

¹⁴⁹ Por. Arcybiskup Metropolita Gnieźnieński, *Instrukcja dotycząca pielgrzymki do grobu św. Wojciecha przed 1000-leciem męczeńskiej śmierci* (15 lipca 1995), nr II, 2, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 50(1995) nr 7-8, 545.

6. W sanktuariach należy zapewnić wiernym obfitsze środki zbawienia [...] przez kultywowanie zatwierdzonych form pobożności ludowej.
7. Do zatwierdzania form pobożności ludowej kompetentni są: ordynariusz miejsca oraz Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów.
8. W sanktuariach wierni mają prawo kultywować zatwierdzone postacie pobożności ludowej odnoszące się do samego Pana Boga, Matki Najświętszej oraz świętych Pańskich.

Ks. dr hab. Jerzy Adamczyk
Wyższe Seminarium Duchowne w Radomiu

ul. Kościelna 1
PL - 26-660 Radom

e-mail: ksjerzyad@wp.pl

Bibliografia

Adamczyk J., *Kanoniczna figura pielgrzyma w korelacji z duszpasterstwem poprzez sanktuarium*, Sandomierz 2011.

Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Dekret ogłaszający kościół pw. św. Józefa Rzemieślnika w Częstochowie sanktuarium św. Józefa Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny* (18 października 2002), „Częstochowskie Wiadomości Archidiecezjalne” 76(2002) nr 11, 48.

Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Dekret określający kościół Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny we Mstowie jako sanktuarium Najświętszej Maryi Panny Mstowskiej* (24 maja 2000), „Częstochowskie Wiadomości Archidiecezjalne” 74(2000) nr 7-8, 40.

Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Dekret ustanawiający sanktuarium eucharystyczne w kościele parafialnym pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Częstochowie* (7 czerwca 2007), „Częstochowskie Wiadomości Archidiecezjalne” 81(2007) nr 10-11, 102.

Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Dekret uznający kościół ośmiu błogosławieństwu na Przeprośnej Górze jako sanktuarium świętego Ojca Pio* (23 września 2006), „Częstochowskie Wiadomości Archidiecezjalne” 80(2006) nr 10-11, 85.

Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Dekret uznający kościół parafialny Trójcy Przenajświętszej w Zawierciu-Skarżycach jako sanktuarium Najświętszej Maryi Panny Skarżyckiej* (15 sierpnia 1999), „Częstochowskie Wiadomości Archidiecezjalne” 73(1999) nr 9-10, 51.

Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Statut Bractwa św. Józefa w Częstochowie* (18 października 2004), „Częstochowskie Wiadomości Archidiecezjalne” 78(2004) nr 12, 44-48.

Arcybiskup Metropolita Częstochowski, *Statut kalwaryjskiego Bractwa Męki Pańskiej w Praszce* (23 lutego 2005), „Częstochowskie Wiadomości Archidiecezjalne” 79(2005) nr 1-2, 92-97.

Arcybiskup Metropolita Gnieźnieński, *Instrukcja dotycząca pielgrzymki do grobu św. Wojciecha przed 1000-leciem męczeńskiej śmierci* (15 lipca 1995), „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 50(1995) nr 7-8, 541-546.

Arcybiskup Metropolita Poznański, *Dekret ustanawiający diecezjalne sanktuarium błogosławionej siostry Sancji Szymkowiak* (4 kwietnia 2003), „Miesięcznik Kościelny Archidiecezji Poznańskiej” 54(2003) nr 4, 28.

Arcybiskup Metropolita Przemyski, *Dekret w sprawie ustanowienia sanktuarium w Miejscu Piastowym* (4 czerwca 2007), „Kronika Archidiecezji Przemyskiej” 92(2007) nr 2, 288.

Arcybiskup Metropolita Szczecińsko-Kamieński, *Dekret ustanawiający Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w parafii Miłosierdzia Bożego w Szczecinie*, „Prezbiterium” 21(1993) nr 3-4, 100-101.

Arcybiskup Metropolita Warmiński, *Dekret ustanawiający sanktuarium MB Fatimskiej w Braniewie* (4 kwietnia 1998), „Warmińskie Wiadomości Archidiecezjalne” 53(1998) nr 36, 52.

Arcybiskup Metropolita Warmiński, *Dekret ustanawiający sanktuarium MB Fatimskiej w Biskupcu Warmińskim* (4 kwietnia 1998), „Warmińskie Wiadomości Archidiecezjalne” 53(1998) nr 36, 33-34.

Arcybiskup Metropolita Wrocławski, *Dekret o reaktywowaniu Sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej w Starym Wielisławiu, w dekanacie Polanica Zdrój* (12 września 2000), „Wrocławskie Wiadomości Kościelne” 53(2000) nr 3, 284-286.

Basso M., *L'importanza dei santuari e dei pellegrinaggi in una pastorale integrata*, secondo parte, „La Madonna del Divino Amore” 79(2011) nr 5, 4-7.

Biskup Bielsko-Żywiecki, *Ustanowienie sanktuarium lokalnego wieczystej adoracji w Kętach* (26 października 1999), „Kwartalnik Diecezjalny. Pismo Urzędowe Diecezji Bielsko-Żywieckiej” 8(1999) nr 4, 457.

Biskup Drohiczyński, *Dekret Biskupa Antoniego Dydyca w sprawie powołania sanktuarium św. Antoniego w Boćkach* (17 stycznia 2000), „Komunikaty Kurii Diecezjalnej w Drohiczyźnie n. Bugiem” 13(2000) nr 1/7, 74-75.

Biskup Kaliski, *Dekret ustanawiający kościół pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Kaliszu Sanktuarium Serca Jezusa Miłosiernego* (19 czerwca 1998), „Diecezja Kaliska” 6(1998) nr 24, 53-54.

Biskup Łomżyński, *Dekret ustanawiający Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Łomży* (11 kwietnia 1999), „Łomżyńskie Wiadomości Diecezjalne” 61(1999) nr 2, 61-62.

Biskup Opolski, *Dekret ustanawiający sanktuarium świętego Józefa przy kościele Braci Mniejszych w Prudniku* (8 marca 1998), „Wiadomości Urzędowe Diecezji Opolskiej” 51(1996) nr 6, 283.

Biskup Opolski, *Plan pielgrzymek jubileuszowych do sanktuarium Matki Boskiej Opolskiej. Załącznik do Odezwy z okazji Jubileuszy 20-lecia koronacji Obrazu Matki Boskiej Opolskiej i 300-lecia jego pobytu w Opolu* (31 maja 2003), „Wiadomości Urzędowe Diecezji Opolskiej” 58(2003) nr 2, 279-281.

Biskup Sandomierski, *Dekret w sprawie ustanowienia diecezjalnego sanktuarium Miłosierdzia Bożego* (27 kwietnia 2003), „Kronika Diecezji Sandomierskiej” 96(2003) nr 4-5, 103-104.

Biskup Siedlecki, *Dekret ustanowienia sanktuarium ku czci św. Józefa w parafii pw. św. Józefa w Siedlcach* (19 marca 1999), „Wiadomości Diecezjalne Siedleckie” 68(1999) nr 3, 159-160.

- Biskup Sosnowiecki, *Dekret aprobujący kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa w Dąbrowie Górniczej-Strzemieszycach jako sanktuarium Najświętszego Serca Pana Jezusa* (13 października 2002), „Sosnowieckie Wiadomości Diecezjalne” 11(2002) nr 10-11, 168-169.
- Biskup Tarnowski, *Dekret erygujący Sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej w Tarnowie* (13 maja 2003), „Currenda” 153(2003) nr 2, 230-231.
- Biskup Toruński, *Dekret w sprawie ustanowienia kościołów Roku Jubileuszowego w Diecezji Toruńskiej* (15 marca 1999), „Toruńskie Wiadomości Kościelne” 7(1999) nr 1-2, 28-29.
- Brossa X., *Régimen jurídico de los santuarios en el CIC*, Roma 1996.
- Catechismo della Chiesa Cattolica*, Testo Ufficiale, Città del Vaticano 1992, tekst polski: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994.
- Ciprotti P., *Santuari*, w: *Enciclopedia giuridica*, t. 17, Roma 1991, 1-2.
- Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, red. A. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, t. 3, cz. II, wyd. 3, Pamplona 2002.
- Congregatio pro Episcopis, *Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi* (22 febbraio 2004), nr 18, Città del Vaticano 2004, tekst polski: Kongregacja do spraw Biskupów, *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum Successores”* (22 lutego 2004), Kielce 2005.
- Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, *Direttorio su pietà popolare e liturgia. Principi e orientamenti* (17 dicembre 2001), Città del Vaticano 2002, tekst polski: Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, Poznań 2003.
- Congregazione per il Culto Divino, *Orientamenti e proposte per la celebrazione dell'anno mariano* (3 aprile 1987), nr 73, „Notitiae” 23(1987) 342-396, tekst polski: Kongregacja Kultu Bożego, *Wskazania i propozycje obchodu Roku Maryjnego*, „Wiadomości Urzędowe Diecezji Opolskiej” 43(1988) nr 1-2, 53-94.
- Dyduch J., *Adoracja Eucharystii w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, „Notificationes e Curia Metropolitana Cracoviensi” 122(1984) nr 1-2, 6-14.
- Gonzalez Izquierdo J., *Santuario*, w: *Diccionario General de Derecho Canónico*, red. J. Otaduy, A.Viana, J. Sedano, vol. VII, Pamplona 2012, 164-167.
- Ioannes Paulus P.P. II, Litterae encyclicae *Redemptoris Mater* (25 marti 1987), „Acta Apostolicae Sedis” 79(1987) 361-433.
- Jamioł P., *Przejawy i formy kultu Matki Bożej Saletyńskiej w Dębowcu*, „Zwiastowanie-Pismo Urzędowe Diecezji Rzeszowskiej” 4(1995) nr 3, 68-85.
- Joannes Paulus P.P. II, *Constitutio Apostolica Pastor Bonus* (28 iulii 1988), „Acta Apostolicae Sedis” 80(1988) 841-912.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Rok Eucharystii –wskazania i propozycje*, „Miesięcznik Archidiecezji Gdańskiej” 49(2005) nr 4-6, 232-280.
- Krakowiak Cz., *Pobożność ludowa*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin-Kraków 2002, 627-630.
- Labarga F., *Piedad popular*, w: *Diccionario General de Derecho Canónico*, red. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, vol. VI, Pamplona 2012, 224-227.
- LXIX Synod Archidiecezji Poznańskiej (2004-2008)*, t. 2: *Statuty*, Poznań 2008.
- Marini F., *La conservazione e la venerazione dell'Eucaristia: ragioni e norme*, „Quaderni di diritto ecclesiale” 16(2003) nr 3, 228-251.

- Migut B., *Eucharystyczne duszpasterstwo*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin 2006, 244-251.
- Miształ H., *Kult świętych, obrazów i relikwii w Kościele katolickim w aspekcie prawa kanonizacyjnego*, „Roczniki Nauk Prawnych” 7(1997) 99-120.
- Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, t. 4, red. K. Lüdicke, Essen 1988-2001.
- Ostrowski M., *Sanktuarium w teologiczno-duszpasterskiej perspektywie*, w: *Zawierzenie Bożemu Miłosierdziu w lagiewnickim sanktuarium. Materiały z sympozjum*, red. J. Machniak, Kraków 2003, 41-62.
- Paenitentiaria Apostolica, *Enchiridion indulgentiarum* quarto editur (16 iulii 1999), Libreria Editrice Vaticana 1999.
- Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Służby Zdrowia, *Wskazania na „Rok Różańca”* (grudzień 2002) „Wiadomości Urzędowe Diecezji Opolskiej” 60(2005) nr 10-11, 74-76.
- Paulus PP. VI, Adhortatio Apostolica *De evangelizatione in mundo huius temporis, Evangelii nuntiandi* (8 decembris 1975), „Acta Apostolicae Sedis” 68(1976) 5-76, tekst polski: „Chrześcijańin w świecie” 8(1976) 20-56.
- Penitencjaria Apostolska, *Koronka do Miłosierdzia Bożego*, Prot. N. 4/02/I (12 stycznia 2002), „Legnickie Wiadomości Diecezjalne” 12(2003) nr 1, 63-64.
- Pierwszy Synod Prowincji Krakowskiej, *Communio et communicatio*, Kraków 1994.
- Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema Codicis Iuris Canonici*, Libreria Editrice Vaticana 1980.
- Puza R., *Katholisches Kirchenrecht*, Heidelberg 1986.
- Sacra Congregatio pro Episcopis, *Directorium Ecclesiae imago de pastorali ministerio Episcoporum* (22 februarii 1973), Typis Polyglottis Vaticanis 1973.
- Statut Archidiecezjalnego Sanktuarium Krzyża Świętego w Braniewie* (9 września 2008), „Warmińskie Wiadomości Archidiecezjalne” 63(2008) nr 97, 53.
- Statut diecezjalnego sanktuarium Matki Bożej Królowej Rodzin w Parczewie* (10 maja 2008), „Wiadomości Diecezjalne Siedleckie” 77(2008) nr 5, 221-225.
- Statut regionalnego sanktuarium Męki Pańskiej w Imbramowicach* (30 listopada 2003), „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 80(2004) nr 1, 41-42.
- Statut Sanktuarium Matki Bożej Trzykroć Przedziwnej i Zwycięskiej Królowej z Szensztatu na Górze Chełmskiej w Koszalinie* (1 czerwca 2002), „Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne” 30(2002) nr 4-6, 42-49.
- Statut Sanktuarium Narodowego św. Andrzeja Boboli w Warszawie* (15-17 czerwca 2007), nr 23, www.jezuici.pl/parakow/Sanktu1/statut.htm (dostęp: 22.10.2015)
- Statut sanktuarium św. Andrzeja Boboli w Strachocinie* (16 stycznia 2007), „Kronika Archidiecezji Przemyskiej” 92(2007) nr 1, 43-49.
- Statut Sanktuarium św. Michała Archanioła i bł. Bronisława Markiewicza w Miejscu Piastowym* (4 czerwca 2007), „Kronika Archidiecezji Przemyskiej” 92(2007) nr 2, 289-297.
- Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, Pelplin 2001.
- Statuty Sanktuarium Matki Zbawiciela w Warszawie* (3 grudnia 2006), „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 98(2007) nr 2, 180-182.
- I Synod Archidiecezji Białostockiej, Białystok 2000.
- III Synod Gdański. *Misja ewangelizacyjna Kościoła Gdańskiego na początku nowego tysiąclecia*, t. 2 Załączniki, Gdańsk 2001.
- XLII Synod Diecezji Płockiej (1987-1991)*, Płock 1992.

Church celebrations in accordance with the approved forms of folk piety. Legal aspect

(Summary)

The author discusses issues related to the manner of celebrating Church-approved forms of folk piety in the shrines. The Code of Canon Law of 1983 directs the shrines to offer the faithful greater means of salvation by cultivating approved forms of folk piety.

The article discussed first the matter of folk piety from the canonical aspect, and then presents the folk piety as a legal category. To conclude, the author discussed legally approved selected forms of folk piety cultivated by the shrines.

Keywords: sanctuary, liturgy, folk piety, spirituality, worship, prayer.

Słowa kluczowe: sanktuarium, liturgia, pobożność ludowa, duchowość, kult, modlitwa.